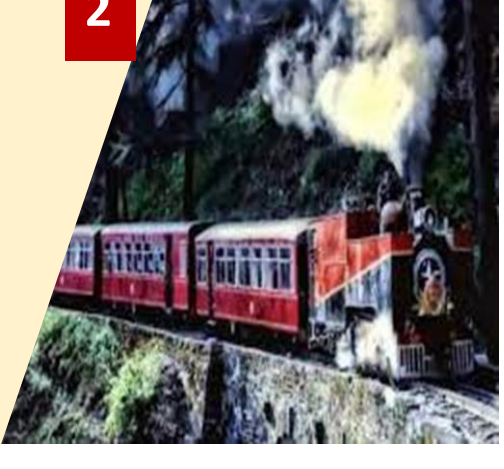

ब्रिटिशयुगे निर्मितानां
विश्वधरोहर-
रेलस्थानकानां १००
कोटिरूप्यकैः भविष्यति
कायाकल्पम्

आन्ध्रप्रदेश-
केन्द्रीयविश्वविद्यालये
अनन्तपुरे
अनौपचारिकसंस्कृतशिक्षण
केन्द्रस्य उद्घाटनसमारोहः

अद्यतनीयाः संस्कृतवार्ताः

1. अद्य एडसदिवसः अस्ति। एच. आई. वी. संक्रमणस्य उत्पद्यमानस्य एडस- महामारी-विषये जागरूकतां जनयितुम् एषः दिवसः आचर्यते।
2. विश्वजलवायुकार्याणां शिखरसम्मेलने भागं ग्रहीतुं प्रधानमन्त्री नरेन्द्रमोदी दुबईनगरं प्राप्तवान्
3. सर्वकारः देशम् अग्रसारयितुं, जनान् निःशुल्कं खाद्यान्नं, औषधयः, आधारभूत- संरचनाश्च प्रदानाय नैरन्तर्येण कार्यं करोति- प्रधानमन्त्री
4. तेलङ्गाना-विधानसभानिर्वाचने प्रायः ६४ प्रतिशतं मतदानं, रविवासरे पञ्चसु राज्येषु आयोजितस्य विधानसभानिर्वाचनस्य मतगणना
5. भूमि-आकाश-समुद्र-अन्तरिक्ष-क्षेत्रे भारतं अग्रणीदेशेषु अन्यतमम् अस्ति- उपराष्ट्रपतिः जगदीपधनखडः
6. भारतीय-पुरातत्व-सर्वेक्षणाय ज्ञानवापीप्रकरणे सर्वेक्षणप्रतिवेदनं दातुं वाराणसीन्यायालयेन १० दिवसाः प्रदत्ताः।
7. दुबईनगरे COP-28 इत्यत्र भारतमण्डपस्य उद्घाटनं कृतम् केन्द्रीयपर्यावरणमन्त्री भूपेन्द्रयादवः।
8. विश्वविरासतां कालका-शिमला-रेलमार्गे शिमला-कालका- रेलस्थानकयोः शीघ्रमेव आधुनिकीकरणं भविष्यति।
9. हिमाचलस्य प्रत्येकं विधानसभाक्षेत्रे आदर्शस्वास्थ्यसंस्थानानि निर्मितानि भविष्यन्ति
10. हिमाचले भाजपायाः विकसित-संकल्पयात्रायाः आरम्भः, जनसामान्यं यावत् गमिष्यन्ति केन्द्रस्य नीतयः
11. आन्ध्रप्रदेश- केन्द्रीयविश्वविद्यालये अनन्तपुरे अनौपचारिकसंस्कृतशिक्षणकेन्द्रस्य भव्यतया उद्घाटनसमारोहः
12. बॉलीवुड-नायकः अजय देवगनः गुजराती-भयानक- चलचित्रस्य पुनर्निर्माणे दृश्यते
13. भारत- ऑस्ट्रेलियादलयोः मध्ये विंशति- विंशतिः क्रिकेट श्रृंखलायाः चतुर्थी स्पर्धा अद्य।

सुभाषितम्

हिमसंस्कृतवार्ताः

सत्यं ब्रूयात् प्रियं ब्रूयात् ब्रूयात्सत्यमप्रियम्।
प्रियं च नानृतम् ब्रूयादेषः धर्मः सनातनः।।

भावार्थ- सत्य कहो किन्तु सभी को प्रिय लगने वाला सत्य ही कहो, उस सत्य को मत कहो जो सर्वजन के लिए हानिप्रद है, (इसी प्रकार से) उस झूठ को भी मत कहो जो सर्वजन को प्रिय हो, यही सनातन धर्म है।

प्रतीकसाठ्ये मुम्बई

कार्यालयः

हिमसंस्कृतम् प्रकाशनम्
जसवां कोटला तहसीलपरिसरस्य सम्मुखे
कस्बा कोटला, जिला कांगड़ा हि.प्र.
पत्रव्यवहारसङ्केतः - १७७१११

इस कार्य को भविष्य में निरन्तर बनाए रखने के लिए आप सभी के सहयोग की आवश्यकता है
वार्षिकसदस्ता- ३०१ ₹
पञ्चवार्षिकी सदस्यता- ११००₹
संरक्षकसदस्यता- ५१००₹
विज्ञापनसहयोगः(मासिक)-५००₹

आर्थिक सहयोग हेतु हमारा यू.पी.ई कोड स्कैन करें

सर्वकारः देशम् अग्रसारयितुं, जनान् निःशुल्कं खाद्यान्नं, औषधयः, आधारभूत- संरचनाश्च प्रदानाय नैरन्तर्येण कार्यं करोति- प्रधानमन्त्री

नाम्ना ज्ञायन्ते। तेनोक्तं यत् यानानि द्वादश सहस्रं यावत् पञ्चायतेषु त्रिंशल्लक्षं यावत् जनानां प्रति सम्प्राप्तानि। प्रधानमन्त्रिणा उक्तं यत् विकसित- भारत- संकल्प- यात्रायाः शुभारम्भम् अस्य नवम्बरमासस्य पञ्चदश- दिनांके झारखण्डराज्ये अभवत्। अस्योद्देश्यं जनानां प्रति सर्वकारीय-योजनानां सेवानां च लाभाः प्रेषणीयाः। तेनोक्तं यत् विकसित- भारतं चतुर्षु स्तम्भेषु आधारितं वर्तते। अस्मिन् महिलाः, यूनः, कृषकाः, निर्धन-परिवाराः च सम्मिलिताः सन्ति। प्रधानमन्त्रिणा अस्मिन् अवसरे 'ड्रोन दीदी' कार्यक्रमस्यास्य शुभारम्भः विहितः। अस्याः योजनायाः 'नमो ड्रोन दीदी' इति अनया योजनया पञ्चदशसहस्रं यावत् महिला-स्वयं-सहायता समूहान् ड्रोन इति उपकरणं प्रदास्यते। अपि च अनेन ताः अस्य उपकरणस्य उपयोगं कृषिकार्ये कुर्युः। कार्यक्रममावधौ प्रधानमन्त्रिणा देवघर इत्यत्र एस्स इत्यस्मिन् दशसहस्रतमं औषधि-केन्द्रस्यापि लोकार्पणं विहितम्। प्रधानमन्त्रिणा देशस्य जनाः औषधि- केन्द्राणां संख्या दशसहस्रादपि सम्वर्धयितुं पञ्चविंशतिसहस्रं यावत् कारयितुं कार्यक्रमस्य अपि शुभारम्भं कृतम्।

भारतीय-पुरातत्व-सर्वेक्षणाय

ज्ञानवापीप्रकरणे सर्वेक्षणप्रतिवेदनं दातुं वाराणसीन्यायालयेन १० दिवसाः प्रदत्ताः

वाराणसीन्यायालयेन ज्ञानवापीप्रकरणे सर्वेक्षणप्रतिवेदनं दातुं भारतीयपुरातत्वसर्वेक्षणाय १० दिवसाः अपि प्रदत्ताः। अधुना एएसआई इत्यनेन ११ दिसम्बर दिनाङ्के प्रतिवेदनं दातव्यं भविष्यति। वाराणसीनगरस्य ज्ञानवापीमस्जिदस्य वैज्ञानिकसर्वेक्षणप्रतिवेदनं प्रस्तूय एएसआई सप्ताहत्रयस्य समयं याचितवान् आसीत्, यत् प्रायः एकमासपूर्वं समाप्तम् आसीत्। भारतस्य पुरातत्वसर्वेक्षणेन पूर्वं नवम्बर १८ दिनाङ्के १५ दिवसस्य विस्तारं याचितम् आसीत्, न्यायालयेन च १० दिवसस्य विस्तारः कृतः आसीत्। अस्य सर्वेक्षणस्य आरम्भः अगस्तमासस्य ४ दिनाङ्के अभवत्। एतेन सर्वोच्चन्यायालयस्य आदेशेन सीलबद्धस्य मस्जिदस्य वजुखानाक्षेत्रं बहिष्कृतम्। अस्मिन् वर्षे जुलाई मासस्य २१दिनाङ्के न्यायालयेन चतुर्णां महिलानां याचिकायाः विषये सर्वेक्षणस्य आदेशः दत्तः आसीत्।

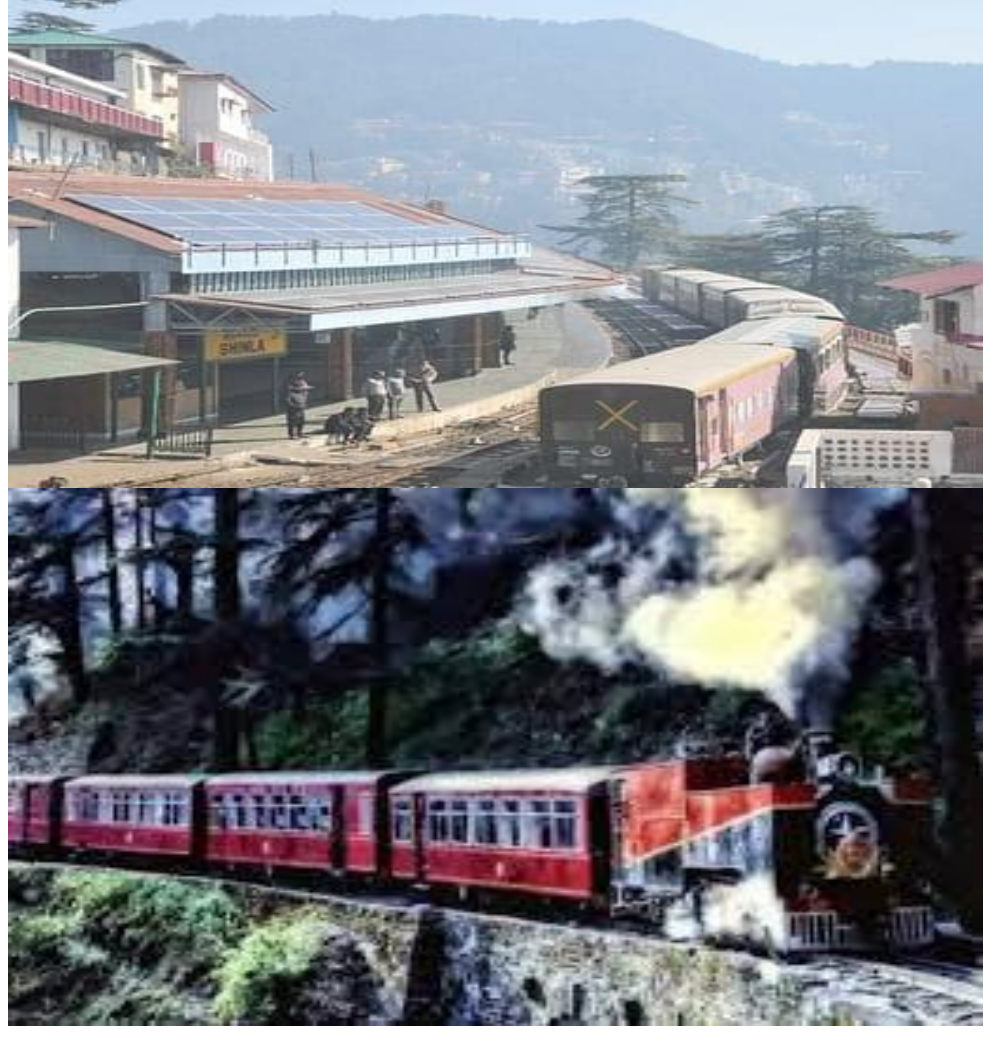
भूमि-आकाश-समुद्र-अन्तरिक्ष-क्षेत्रे भारतं अग्रणीदेशेषु अन्यतमम् अस्ति- उपराष्ट्रपतिः जगदीपधनखडः

उपराष्ट्रपतिः जगदीपधनखरः अवदत् यत् भारतं भूमि-आकाश-समुद्र-अन्तरिक्ष-क्षेत्रेषु अग्रणीदेशेषु अन्यतमम् अस्ति। नवीदिल्लीनगरे भारतीयलोकप्रशासनसंस्थायाः ४९ तमे उन्नतव्यावसायिककार्यक्रमे प्रतिभागिभिः सह भाषमाणः धनखरः अवदत् यत् क्वाण्टम् कम्प्यूटिंग्, ६जी, आर्टिफिशियल इन्टेलिजेन्स इत्येतयोः क्षेत्रे नवीनतासु भारतं अग्रणी अस्ति। सः अवदत् यत् जनाः उदयमानप्रौद्योगिकीभिः स्वं सुसज्जितुं कर्तुं प्रवृत्ताः भवेयुः। सः अवदत् यत् भारतीयप्रतिभा विश्वे अतुलनीया अस्ति। चन्द्रयान-३ इत्यस्य

सफलप्रक्षेपणस्य प्रशंसाम् कुर्वन् श्री धनखरः अवदत् यत् इसरो इत्यनेन स्वस्य कृते एकः विशिष्टः परिचयः निर्मितः अस्ति। सः अवदत् यत् अद्यत्वे भारतं पञ्चमं बृहत्तमं वैश्विक-अर्थव्यवस्था अस्ति, २०३० तमवर्षपर्यन्तं तृतीयं बृहत्तमं अर्थव्यवस्थां भवितुम् उद्यतः अस्ति।

ब्रिटिशयुगे निर्मितानां विश्वधरोहर- रेलस्थानकानां १०० कोटिरूप्यकैः भविष्यति कायाकल्पम्

३१.४० कोटिरूप्यकाणि व्ययन्ते। रेलमन्त्रालयस्य पक्षतः रेलस्थानके यात्रिकाणां कृते उत्तमम् अनुभवं प्रदातुं कार्यं क्रियते। आधुनिकीकरणस्य अस्मिन् युगे अपि यात्रिकाः किमपि प्रकारस्य असुविधायाः प्रत्यक्षीकरणं न कुर्वन्ति इति मन्त्रालयः कार्यं कुर्वन् अस्ति। रेलयानानाम् आधुनिकीकरणेन अधुना स्टेशनस्थानेषु अपि एतत् कार्यं आरब्धम् अस्ति। अमृतरेलस्थानकस्य अन्तर्गतं एतत् कार्यं क्रियते। शिमला रेलस्थानके अपि कार्यं भविष्यति। कार्यं सम्पादयितुं उद्देश्यं मुख्ययोजनां चरणबद्धरूपेण कार्यान्वितुं भवति यत् अन्यसुविधाः सहितं न्यूनतमं आवश्यकसुविधां (MEA) वर्धयितुं शक्यते।

रेलवेस्थानकेषु

उत्तमव्यवस्था भविष्यति

प्रथमचरणस्य कालका-शिमला-रेलस्थानकेषु एस्केलेटर, ऑनलाइन-प्रदर्शनानि, अन्ये आधुनिकसुविधाः च उपलभ्यन्ते। आधुनिकीकरणेन रेलस्थानकयात्रिकाणां कृते स्वच्छाः स्वच्छाः च प्रतीक्षाक्षेत्राणि, शौचालयानि च निर्मायन्ते। उत्तमभोजनस्थानानि अपि भविष्यन्ति। यात्रिकाणां वाहनानां च आगमनप्रस्थानयोः पृथक् पृथक् बिन्दवः भविष्यन्ति। स्टेशने पर्याप्तं पार्किङ्गसुविधा प्रदत्ता भविष्यति। रेलस्थानकानि बस-टैक्सी-आटोरिक्शास्थानकैः सह सम्बद्धं कर्तुम् उद्देश्यम् अस्ति। वर्षाजलग्रहणस्य, हरितस्य च व्यवस्था भविष्यति।

विश्वविरासतां कालका-शिमला-रेलमार्गे शिमला- कालका- रेलस्थानकयोः शीघ्रमेव आधुनिकीकरणं भविष्यति। प्रथमवारं धरोहररेलमार्गे एतादृशं कार्यं भविष्यति। अस्य कृते रेलमण्डलेन कार्यम् आरब्धम् अस्ति। एतदर्थं रेलवेमण्डलस्य विशेषपरामर्शदलेन द्वयोः रेलस्थानकयोः निरीक्षणं कृत्वा प्रतिवेदनं दातुम् आह। स्थानकस्य आधुनिकचित्रणं प्रदातुम् अपि कथितम्। परामर्शकमण्डलस्य प्रतिवेदनानुसारमेव बजटं प्रकाशितं भविष्यति। कथ्यते यत् स्थानकेषु शतकोटिरूप्यकाधिकं बजटं स्थापितं अस्ति। एतत् प्रतिवेदनस्य अनन्तरमेव ज्ञास्यते। कालकारेलस्थानकस्य बृहत्संयोजनायाः कार्यमपि प्रचलति। दिसम्बरमासस्य अन्ते यावत् एतत् कार्यं सम्पन्नं भविष्यति इति कथ्यते। अस्मिन् कार्ये प्रायः

विधायकानां नगरनिगमेषु मताधिकारस्य विधेयकं भाजपाद्वारा एव आनीतम् - मुख्यमन्त्री सुखविन्दरसिंहसुक्खुः

हिमसंस्कृतवार्ता-सोलनम्।

मुख्यमन्त्री सुखविन्दरसिंहसुक्खुः उक्तवान् यत् नगरनिगमेषु विधायकानां मतदानस्य अधिकारः दातुं विधेयकम् भाजपाद्वारा एव आनीतम्। तेषां आनीतं विधेयकं वयं कार्यान्वयामः। सोलननगरस्य ठोडोक्रीडाङ्गणे आपदाग्रस्तजनानाम् कृते आश्रयधनवितरणं कृत्वा मुख्यमन्त्री पत्रकारैः सह अनौपचारिकरूपेण वार्तालापं कुर्वन् आसीत्। सः अवदत् यत् भाजपादलस्य जनाः एकं वचनं वदन्ति अन्यत् किमपि कुर्वन्ति। मुख्यमन्त्री उक्तवान् यत् काङ्ग्रेसस्य एकवर्षीयः कार्यकालः सम्पन्नः भवति। अस्मिन् कार्यक्रमस्य आयोजनं भविष्यति, यस्मिन् काङ्ग्रेसस्य राष्ट्रियनेता राहुलगान्धी, प्रियङ्गा गान्धी च आमन्त्रिताः सन्ति। एकवर्षस्य कार्यकार्यक्रमः भव्यः भविष्यति इति सः अवदत्।

प्रश्नान् उत्थापयितुं अधिकारः नास्ति। मुख्यमन्त्री उक्तवान् यत् तस्य सर्वकारेण स्वयमेव प्रभावितजनानाम् कृते आश्रयनिधिः संकलिता। अस्मिन् काचित् योजनासु न्यूनता कृताः, ११ मासेषु ११०० कोटिरूप्यकाणां राजस्वमपि संगृहीतम्।

मासत्रये अनेकाः नवीनाः योजनाः कार्यान्विताः भविष्यन्ति

मुख्यमन्त्री उक्तवान् यत् काङ्ग्रेसेन ११ मासेषु स्वस्य तिस्रः प्रतिज्ञाः पूर्णाः कृताः। आगामिषु मासत्रयेषु अनेकाः नवीनयोजनाः कार्यान्वितुं सर्वकारः सज्जः अस्ति, येन समाजस्य प्रत्येकं वर्गस्य लाभः भविष्यति। आपदि येषां भूमिः नष्टा तेषां विषये पृष्ठे मुख्यमन्त्री अवदत् यत् मनरेगा-अन्तर्गतं योजना आनयते, यस्मिन् भूमिहीनाः जनाः लाभं प्राप्नुयुः।

मन्त्रिमण्डलविस्तारविषये पृष्ठे प्रश्ने मुख्यमन्त्री उक्तवान् यत् मन्त्रिमण्डलस्य विस्तारः निश्चितः, शीर्षनेतृत्वतः हरितसंकेतं प्राप्यमाणमात्रेण तस्य विस्तारः भविष्यति। आपदि काङ्ग्रेसस्य असफलतायाः विषये भाजपायाः आरोपानाम् विषये मुख्यमन्त्री उक्तवान् यत् भाजपासांसदाः विधायकाः वा आपदि किं कृतवन्तः इति वक्तव्यम्। एकः अपि सांसदः विधायकः वा प्रधानमन्त्रिणं गृहमन्त्रीं च आपद्राशिं विमोचयितुं किमपि पत्रं न लिखितवान्। एतादृशे सति तेषां

हिमाचले भाजपायाः विकसित-संकल्पयात्रायाः आरम्भः, जनसामान्यं यावत् गमिष्यन्ति केन्द्रस्य नीतयः

हिमसंस्कृतवार्ता:- शिमला। हिमाचले भाजपादलस्य विकसित-संकल्पयात्रा आरब्धा। भाजपा- प्रदेशाध्यक्षः डॉ. राजीवबिन्दलः अवदत् यत् विकसितभारतं संकल्पयात्रा देशे सर्वत्र प्रारब्धा। अस्मिन् भारते विकसितं भारतं कर्तुं लक्ष्यं देशस्य सफलनेन प्रधानमन्त्रिणा नरेन्द्रमोदिना गृहीतं, देशः तस्मिन् दिशि च अग्रे गच्छति। डॉ. बिन्दलः अवदत् यत् मोदीसर्वकारस्य गतसार्धनववर्षाणि दुर्बलकल्याणस्य वर्षाणि अभवन्। अस्मिन् काले ११ कोटिगृहेषु शौचालयस्य निर्माणं कृतम्, ३.५० कोटि निर्धनानाम् स्थायिगृहाणि दत्तानि, प्रायः २२ कोटिगृहेभ्यः स्वच्छं नलजलं प्रदातुं जलजीवनमिशनयोजना चालिता। कृषकाणां हिताय मोदीसर्वकारेण प्रतिवर्षं ९ कोटि कृषकाणां वित्तकोषसंख्यासु ६००० रूप्यकाणि निक्षेपितानि येन कृषकाः बीजानां उर्वरकाणां च कृते स्वनिर्भराः भवेयुः, ४७ कोटि निर्धनजनानाम् जनधन-वित्तकोषसंख्याः उद्घाटिताः सन्ति यासु सर्वकारेण दत्तं सर्वं समर्थनं दत्तं भवति। धनं तेभ्यः DBT अर्थात् प्रत्यक्षलाभहस्तांतरणद्वारा भ्रष्टाचारं विना वितरितम्। ५० कोटि निर्धनजनानाम् आयुष्मानभारतयोजनया सह सम्बद्धं ५ लक्षरूप्यकपर्यन्तं निःशुल्कचिकित्सा कृता, ८० कोटिदरिद्रजनानाम् ५ किलोग्रामं अन्नधान्यं विगतत्रिवर्षेभ्यः निःशुल्कं दत्तं भवति स्म, आगामिषु ५ वर्षेषु च तत् दीयते वर्षाः। एतादृशीनां बहूनां योजनानां संचालनेन दारिद्र्यनिवारणं प्रति महत् कार्यम् आरब्धम्। डॉ. बिन्दलः अवदत् यत् मोदीसर्वकारस्य सार्धनववर्षं स्वनिर्भरस्य भारतस्य निर्माणार्थम् अस्ति यस्मिन् सकल-राष्ट्रीय-उत्पादस्य निरन्तरं वृद्धिः अभवत्। काङ्ग्रेससर्वकारे आर्थिकपरिमाणे भारतं ११ तमे स्थाने आसीत्, यत् ५ स्थानं यावत् न्यूनीकृतम् अधुना चतुर्थस्थानं नेतुम् सज्जता क्रियते। निर्याते भारते तीव्रगत्या प्रगतिः अभवत्। भारतेन धान्य-सूप-दुग्ध-मत्स्य-उत्पादने महती प्रगतिः कृता, आगामिषु ५ वर्षेषु च मोदी-नेतृत्वेन देशः विश्वस्य तृतीया आर्थिकशक्तिः भविष्यति। डॉ. बिन्दलः अवदत् यत् मोदीसर्वकारस्य सार्धनववर्षं भारतं सशक्तं राष्ट्रं कर्तुं वर्तते, यत् २००४-२०१४ यावत् काङ्ग्रेससर्वकारे असहायराष्ट्रम् आसीत्। भारतस्य सैन्यशक्तिः वर्धिता। सैन्यसाधनानाम् उत्पादनं वर्धितम्, भारतं मध्यचन्द्रं प्राप्तवान् तथा च भारतस्य प्रतिमा विश्वे सर्वत्र शक्तिशालिनः राष्ट्ररूपेण उद्भूतवती। विकास भारत संकल्पयात्रा १३० कोटि देशवासिनां विकासाय यात्रा अस्ति।

हिमाचलस्य प्रत्येकं विधानसभाक्षेत्रे आदर्शस्वास्थ्यसंस्थानानि निर्मितानि भविष्यन्ति

हिमसंस्कृतवार्ता:- कार्यालयीयः प्रतिनिधिः।

हिमाचलप्रदेशस्य प्रत्येकस्मिन् विधानसभाक्षेत्रे आदर्शस्वास्थ्यसंस्थानानि निर्मितानि भविष्यन्ति। स्वास्थ्यविभागेन स्वप्रक्रिया आरब्धा अस्ति। एतेषु संस्थानेषु रोगिणः एमआरआई, सीटी स्कैन, अल्ट्रासाउण्ड, डिजिटल एक्स-रे इत्यादीनां सुविधाः प्राप्स्यन्ति। एतेषु चिकित्सालयेषु विशेषज्ञवैद्याः, शताधिकाः शय्याः च भविष्यन्ति। तस्य निर्माणेन हिमाचलस्य चिकित्सामहाविद्यालयेषु रोगिणां भारः न्यूनः भविष्यति। एतेषु चिकित्सालयाः आधुनिक-चिकित्सासुविधाभिः सुसज्जिताः भविष्यन्ति। एतेषु रोगिणां परीक्षणार्थं प्रयोगशालाः अपि स्थापिताः भविष्यन्ति। स्वास्थ्यविभागस्य अनुसारं चिकित्सालयानां यन्त्राणि अन्ये च उपकरणानि स्वास्थ्यसेवानिगमात् क्रीयन्ते। राज्यसर्वकारेण व्यवस्था कृता यत् स्वास्थ्यविभागः ५० लक्षरूप्यकात् न्यूनमूल्यानां उपकरणानां यन्त्राणां च क्रयणं करिष्यति, तस्मात् अधिकमूल्यानां क्रयणानां कृते स्वास्थ्यसेवानिगमः कम्पनीभ्यः निविदा आमन्त्रयिष्यति। मुख्यमन्त्री सुखविन्दरसिंहसुक्खुः बजटभाषणे आदर्शस्वास्थ्यसंस्थानानां निर्माणस्य घोषणां कृतवान् आसीत्। तस्य कार्यं सर्वकारपक्षतः आरब्धम् अस्ति। उल्लेखनीयं यत् पर्याप्तचिकित्सायाः अभावात् राज्यस्य दूरस्थक्षेत्रेषु रोगिणां चिकित्सायाः कृते जिलाचिकित्सालयेषु अथवा चिकित्सामहाविद्यालयेषु आगन्तव्यं भवति। अधुना ते स्वगृहसमीपे एताः चिकित्सासुविधाः प्राप्स्यन्ति। स्वास्थ्यसचिवः एम. सुधा अवदत् यत् राज्यसर्वकारेण स्वास्थ्यसुविधाः अधिकं सुदृढाः क्रियन्ते। तेषां द्वारे जनानां कृते चिकित्सासुविधाः प्रदातुम् आदर्शस्वास्थ्यसंस्थाः निर्मिताः सन्ति।

आन्ध्रप्रदेश- केन्द्रीयविश्वविद्यालये अनन्तपुरे अनौपचारिकसंस्कृतशिक्षणकेन्द्रस्य उद्घाटनसमारोहः

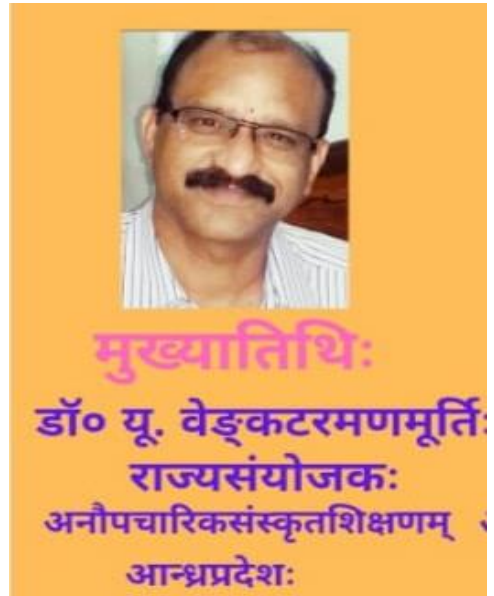
हिमसंस्कृतवार्ता: - जगदीश डाभी। नवदेहलीस्थ केन्द्रीयसंस्कृतविश्वविद्यालयस्य यशस्विनां कुलपतिवर्याणां आचार्याणां प्रो. श्रीनिवासवरखेडिवर्याणां कुशलमार्गदर्शने, अपि च केन्द्रीयसंस्कृतविश्वविद्यालयस्य मुक्तस्वाध्यायपीठस्य मान्यानां निदेशकवर्याणाम् अनौपचारिक- संस्कृतशिक्षणस्य राष्ट्रियसंयोजकानाञ्च आचार्याणां प्रो. रत्नमोहनझावर्याणां कुशलनिर्देशने सहसंयोजकानां डॉ. विश्वजित् प्रामाणिकमहोदयानाञ्च कुशलसंयोजने, आन्ध्रप्रदेशकेन्द्रीयविश्वविद्यालये अनन्तपुरे केन्द्रीयसंस्कृतविश्वविद्यालयः, नवदेहली द्वारा सञ्चालितस्य अनौपचारिकसंस्कृतशिक्षणकेन्द्रस्य भव्यतया उद्घाटनसमारोहः एवञ्च प्रथमदीक्षापुस्तकवितरणकार्यक्रमः समायोजितोऽभवत्।

साम्प्रतं समग्रस्यापि भारवर्षस्य नैकेषु राज्येषु विद्यमानेषु IIT, IIM, NIT, मेडिकल कालेज तथा इंजीनियर कालेज इत्यादिषु महाविद्यालयेषु केन्द्रीयविश्वविद्यालयेषु नैकासु आधुनिक- शिक्षणसंस्थासु च एकैकं प्रशिक्षितम् अनौपचारिकसंस्कृतशिक्षकं

शिक्षिकां च नियोज्य सुव्यवस्थितरीत्या 120 अनौपचारिक- संस्कृतशिक्षणकेन्द्राणि सुष्ठुरीत्या सञ्चाल्यन्ते। एतेषु केन्द्रेषु विज्ञानं, गणितं, चिकित्सा, प्रबन्धनं, कला, इत्यादिनाम् आधुनिकविषयाणां छात्र- छात्राः, प्राध्यापकाः, अन्ये शिक्षणेतर्करमचारिणः, सामाजिकाः संस्कृतप्रेमिणः भिन्न-भिन्नविभागेभ्यः सेवानिवृत्ताः पुरुषाः महिलाः, उद्योगिनः, पत्रकाराः, अभियन्तारः, अधिवक्तरः, गृहिण्यः, आबालवृद्धाश्च जनाः संस्कृतभाषाप्रमाणपत्रीयपाठ्यक्रमं प्रविश्य संस्कृतभाषाध्ययनं कुर्वन्तः सन्ति- **आचार्यः विशालप्रसादभट्टः।**

वयं समेऽपि भारतीयाः इति कारणेन प्रत्येकं भारतीयेन स्वजीवने सगौरवं सोत्साहञ्च सम्यक्तया संस्कृतभाषाध्ययनं विधाय संस्कृतशास्त्रेषु विद्यमानं ज्ञानविज्ञानं ज्ञातव्यम्। एतादृशस्य अद्भुतस्य ज्ञानविज्ञानस्य आधारेण मानवजीवनस्य आदर्शजीवनमूल्यानां वैशिष्ट्येन च भारतदेशः पूर्वमपि विश्वगुरुः आसीत्। पुनरपि भारतं संस्कृतवाङ्मये निहितानां भारतीयविद्याशाखानाम् अध्ययनेन विश्वगुरुपदे प्रतिष्ठापितं भविष्यति।

संस्कृतभाषा अत्यन्तं सरला मधुरा बोधगम्या च भाषा वर्तते। सम्प्रति सम्पूर्णोऽपि विश्वे लक्षशः बालाः संस्कृतभाषायाः अध्ययनं कृत्वा संस्कृतसुभाषितानि, गीताश्लोकान्, संस्कृतकथा, संस्कृतबालगीतानि, संस्कृतदेशभक्तिगीतानि चात्यन्तम् उत्साहेन स्मृत्वा गीत्वा च आनन्दम् अनुभवन्ति- राज्यसंयोजकः, आन्ध्रप्रदेशः, संस्कृतभारत्याः अखिलभारतबालकेन्द्रप्रमुखः- डॉ. उपद्रष्ट- **वेङ्कटरमणमूर्तिः**

"अष्टाध्यायी" "महाभाष्यम्" च इत्येतौ महर्षिपाणिनिना विरचितौ भाषाविज्ञानस्य आधारभूतौ वैज्ञानिकौ व्याकरणग्रन्थौ वर्तते। अष्टाध्याय्याः सूत्राणाम् आधारेण एव सङ्गणकस्य प्रोग्रामिंग इति निर्मितम् वर्तते। संस्कृतभाषायां विद्यमानस्य धर्मशास्त्रस्य, राजनीतिशास्त्रस्य, अर्थशास्त्रस्य, पञ्चतन्त्रस्य, भाषाविज्ञानस्य च गभीराध्ययनाय सर्वैः संस्कृतभाषाध्ययनं करणीयम्- प्रो. वी. वी. एन. राजेन्द्रप्रसादः पूर्वकुलपतिः, वेङ्केश्वरविश्वविद्यालयः, तिरुपतिः

सर्वेषामपि भारतीयानां मातृभाषा संस्कृतमेवास्ति। संस्कृतम् अत्यन्तं सहजा सरला वैज्ञानिकी च भाषा वर्तते। सर्वासु भारतीयभाषासु 60% तः 90% शब्दाः संस्कृतभाषायाः एव विद्यन्ते। संस्कृतभाषा सर्वभारतीयभाषाणां जननी, सम्पोषिका च वर्तते। संस्कृतभारती 42 वर्षेभ्यः निखिलेऽपि विश्वे निरन्तरं

दशदिवसीयसरलसंस्कृतसम्भाषणशिविराणि सञ्चाल्य 20 घण्टासु सरलसंस्कृतसम्भाषणं शिक्षयन्ती वर्तते। यस्य फलं वर्तते यत् साम्प्रतं भारते कोटिशः जनाः संस्कृतभाषया परस्परं सम्भाषणं कुर्वन्तः दृश्यन्ते श्रूयन्ते च। अतः यः कोऽपि वा संस्कृतानुरागी अनौपचारिक- शिक्षणकेन्द्रेऽस्मिन् प्रवेशं स्वीकृत्य सरलविधिना संस्कृतभाषायाः ज्ञानं सम्प्राप्य स्वीयं जीवनं सुसंस्कृतं कर्तुं शक्नोति- **जे. कुमारचन्द्रशेखरः, प्राप्ताध्यक्षः, संस्कृतभारती आन्ध्रप्रदेशः।**

कालिदासदिवसस्य उपलक्ष्ये विद्वत्सङ्गगोष्ठ्याः आयोजनं सुसंपन्नम्

हिमसंस्कृतवार्ता:- डॉ. दिनेशः चौबे, उज्जयिनी

कार्तिकशुक्ल- देवप्रबोधिन्यैकादश्यां शुभपुण्डतिथौ उज्जयिनीस्थस्य कालिदाससंस्कृताकादमी, विक्रमविश्वविद्यालयः, महर्षिपाणिनिसंस्कृत वैदिकविश्वविद्यालयस्य संयुक्ततत्वावधाने, कालिदास स्मृतिप्रसंगस्यनन्तर्गते विद्वत्संगोष्ठी आयोजिता आसीत्। प्रातः नववादने महाकविकालिदासस्य आराध्याः देव्याः मन्दिरे गढ़कालिकायां वागर्चनं जातं, ततः एकादशवादने अकादमीपरिसरे महाकवि- कालिदासस्य प्रतिमायाः उपरि पुष्पमल्पार्पणं तदनु अभिरंगनात्संगृहे कालिदासस्य साहित्योपरि केन्द्रितायाः विद्वत्संगोष्ठ्याः आयोजनम् अभवत् गोष्ठ्याः शुभारंभः सरस्वत्याः पूजनेन, दीपदीपनेन वैदिकमंगलाचरणेन च जातः। अकादम्याः निदेशकेन डॉ. गोविंदगन्धर्वेण कार्यक्रमस्य प्रास्ताविकम् उपस्थितानाम् अतिथिनां पुष्पमल्पार्पणेन उत्तरीयवस्त्रेण च स्वागतं विहितम्। कार्यक्रमे मुख्यातिथिरूपेण महर्षिपाणिनि- संस्कृत- वैदिक- विश्वविद्यालयस्य मान्यकुलपतिः आचार्यः विजयकुमारसीजीवर्यः उपस्थितः आसीत्। महोदयेन कालिदासस्य साहित्यस्य विषये उक्तं यत् महाकविकालिदासस्य स्वीकार्यता सम्पूर्णविश्वे अस्ति महाकविकालिदासस्य ग्रन्थानाम् उपरि नैकैः विदेशीविद्वत्भिः विस्तारेण लिखितम्। महोदयेन नैकैः उद्भूतैः सारगर्भितं व्याख्यानं प्रदत्तम्। सारस्वतातिथिरूपेण विक्रमविश्वविद्यालयस्य कुलपतिचरः आचार्यबालकृष्ण शर्ममहोदयः सभाध्यक्षरूपेण प्रभारिकुलपतिः विक्रमविश्वविद्यालयस्य आचार्यः शैलेन्द्रकुमारशर्ममहोदयः स्वविचारान् उपस्थावितवन्तौ। कार्यक्रमे नगरस्य सुधीविद्वान्सः पाणिनि- विक्रम- विश्वविद्यालयस्य आचार्याः छात्र-शोधच्छात्राः तथा च पत्रकारबांधवाः उपस्थिताः आसन्।

दुबईनगरे COP-28 इत्यत्र भारतमण्डपस्य उद्घाटनं कृतम् केन्द्रीयपर्यावरणमन्त्री भूपेन्द्रयादवः

दुबईनगरे COP-28 इत्यत्र केन्द्रीयपर्यावरणमन्त्री भूपेन्द्रयादवः भारतमण्डपस्य उद्घाटनं कृतवान्। अस्य मण्डपस्य विषयः "वसुधैव कुतुम्बकम्" अस्ति, यत् वैश्विकपर्यावरणदायित्वं प्रति भारतस्य प्रतिबद्धतां प्रतिबिम्बयति। जलवायुकार्याणि नेतृत्वं च विशेषतया हरितहाइड्रोजन, सौर, पवनशक्तिसहितस्य नवीकरणीय- ऊर्जाक्षेत्रे भारतस्य महत्त्वपूर्णप्रयत्नाः प्रदर्शयितुं मण्डपस्य उद्देश्यम् अस्ति। यादवः स्वसम्बोधने उक्तवान् यत् एषः मण्डपः पर्यावरणदृष्ट्या स्थायिप्रधानां प्रति भारतस्य प्रतिबद्धतायाः प्रतीकः अस्ति। COP-28 आधिकारिकतया आरभ्यते। वैश्विकचिन्तानां मध्ये महत्वाकांक्षीलक्ष्याणां प्राप्तौ सहकार्यं प्राप्तुं COP-28 अध्यक्षः डॉ. सुल्तान अल जाबरः यादवमहोदयेन सह मिलितवान्। जलवायुपरिवर्तनसम्बद्धानां जटिलवैश्विकचुनौत्यानां निवारणाय भारतस्य अन्यदेशानां च सहकारिप्रयत्नाः एषा सभा प्रतिबिम्बयति।

विश्वजलवायुकार्याणां शिखरसम्मेलने भागं ग्रहीतुं प्रधानमन्त्री नरेन्द्रमोदी दुबईनगरं प्राप्तवान्

विश्वजलवायुपरिवर्तनशिखरसम्मेलने भागं ग्रहीतुं प्रधानमन्त्री नरेन्द्रमोदी गतदिवसे सायं द्विदिनयात्रायै संयुक्त अरब अमीरातदेशं प्रति प्रस्थितवान्। संयुक्तराष्ट्रसङ्घस्य जलवायुपरिवर्तनसन्धिषु भागं गृह्णन्तः देशानाम् एतत् २८तमं उच्चस्तरीयं सम्मेलनं भविष्यति। संयुक्त अरब अमीरात्-सङ्घस्य अध्यक्षतायां नवम्बर्-मासस्य २८ दिनाङ्कात् आरब्धम् अयं सम्मेलनः १२ दिसम्बर्-दिनाङ्कपर्यन्तं भविष्यति।

विश्व-एड्स दिवसः

-डॉ नरेन्द्राणा सिरमौरः

एच. आई. वि.सं. संक्रमणस्य उत्पद्यमानस्य एड्स- महामारी-विषये जागरूकतां जनयितुम्, रोगेण मृतानां शोकार्थं च १९८८ तमात् वर्षात् दिसम्बरमासस्य प्रथमे दिनाङ्के प्रतिवर्षं विश्व- एड्स- दिवसः आचर्यते। सर्वकारीय- स्वास्थ्य- अधिकारिणः, गैर-सरकारी-संस्थाः, विश्वस्य जनाः च

एड्स-रोगनिवारणस्य नियन्त्रणस्य च विषये शिक्षां दत्त्वा अस्य दिवसस्य पालनं कुर्वन्ति। एड्स इति रोगस्य पूर्णं नाम एक्वायर्ड एम्यूनो डेफिशिएंसी सिन्ड्रोम इत्यस्ति, एषः एकः विषाणुः (वायरसः) अस्ति, यस्य नाम एच.आई.वी इत्यस्ति। विश्वस्वास्थ्यसङ्गठनेन (WHO) चिह्नितेषु एकादश

आधिकारिकवैश्विकजनस्वास्थ्य-अभियानेषु अयम् अन्यतमः अस्ति। विश्वस्वास्थ्य-दिवसः, विश्व-रक्तदातृदिवसः, विश्व-प्रतिरक्षणसप्ताहः, विश्वक्षयरोग-दिवसः, विश्व-तम्बाकू-विहीन-दिवसः, विश्व-मलेरिया-दिवसः, विश्व यकृतशोथ दिवसः, विश्व रोगाणुरोधी जागरूकता सप्ताहः, विश्व रोगीसुरक्षादयः दिवसाः सन्ति। २०२० तमे वर्षे एड्स-रोगेण विश्वे ३६.३ मिलियन जनाः मृताः,

अनुमानतः ३७.७ मिलियन जनाः च एच. आई. वी वायरसात् ग्रस्ताः सन्ति। विश्वस्य बहुषु क्षेत्रेषु एण्टीरेट्रोवायरल- उपचारे अद्यतनसुधारस्य कारणात् एड्स- महामार्याः २००४ तमे वर्षे १९ लक्षं, २०२० तमे वर्षे ६८० ००० इति तुलनया मृत्योः दरः ६४% न्यूनः अभवत्।

अस्मिन् वर्षे विश्व-एड्स-दिवसस्य विषयः

अस्मिन् वर्षे विश्व-एड्स-दिवसस्य विषयः अस्ति Let Communities Lead अर्थात् समुदायाः नेतृत्वं कुर्वन्तु इति। एड्स-रोगस्य निवारणे समाजस्य महत्त्वपूर्ण-भूमिकायाः विषये जनान् जागरूकाः कर्तुं एषः विषयः चयनितः। एड्स- विरुद्ध- युद्धे समाजेन अद्यावधि यत् महत्त्वपूर्णं योगदानं दत्तं तस्य प्रशंसायै अपि एषः विषयः चयनितः अस्ति।

चलचित्रवार्ताः

बॉलीवुड-नायकः अजय देवगनः गुजराती- भयानक-चलचित्रस्य पुनर्निर्माणे दृश्यते

वार्ताहरः- जगदीश डाभी, मुम्बई।

बॉलीवुड-सफलाभिनेता- अजय देवगनः सम्प्रति 'सिंघम अगेन' इति चलचित्रस्य कारणेन वार्तायां वर्तते। अधुना चलचित्रस्य चित्रोत्तलनं प्रचलति। तस्य प्रथमरूपस्य छायाचित्रम् अपि प्रसारितं जातम्, यस्मिन् तस्य सिंहेन सह तुलना कृता अस्ति। अजयस्य एतत् चलचित्रं आगामिवर्षे प्रदर्शितं भविष्यति। अजय देवगनः सम्प्रति: 'सिंघम अगेन' इति चलचित्रे व्यस्तः अस्ति, अधुना वार्ता आगच्छति यत् सः अपि भयानकचलचित्रस्य पुनर्निर्माणं कर्तुं गच्छति। प्राप्तसमाचारानुसारम् अजय देवगनः गुजराती- भयानक-चलचित्रस्य 'वश'- इत्यस्य पुनर्निर्माणं कर्तुं गच्छति। अस्य हिन्दी पुनर्निर्माणस्य नाम 'शैतान' इति भवितुं गच्छति। अधिकाप्राप्तावार्तानुसारम् अजयदेवगनस्य अस्य भयानकचलचित्रस्य विज्ञापन पुटकम् अतीव शीघ्रमेव आगमिष्यति। अस्य विज्ञापन पुटकम् आगामिमासे अर्थात् दिसम्बरमासे एव प्रदर्शितस्य सम्भावना अस्ति। अस्य विज्ञापन पुटकं दिसम्बरमासस्य तृतीयसप्ताहे प्रदर्शितं भविष्यति। समाचारानुसारम् अजयदेवगनस्य भयानकचलचित्रस्य विज्ञापनपुटकं शाहरुखखानस्य 'डन्की' इति चलचित्रेण सह संलग्नं भविष्यति।

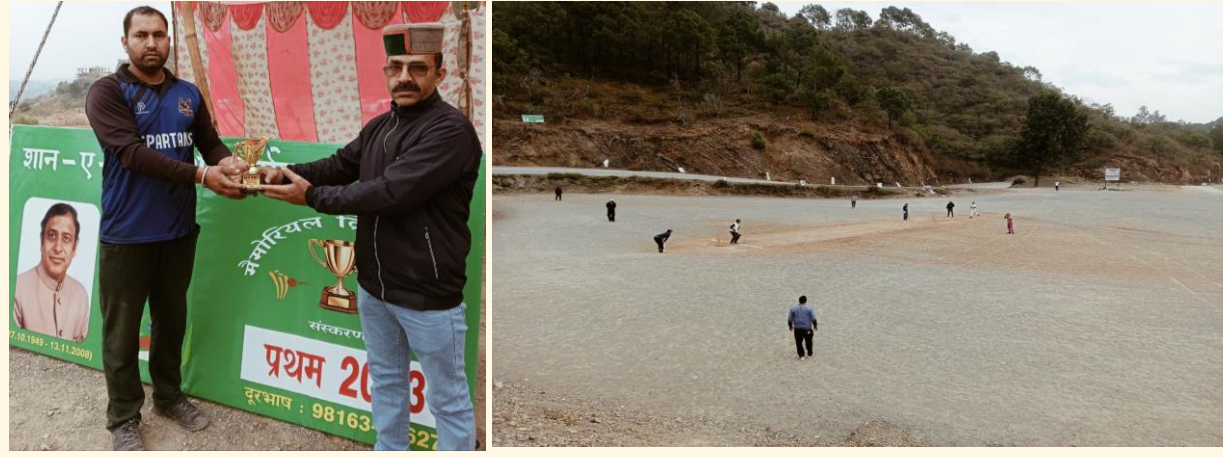
क्रीडावार्ताः-

- भारत- ऑस्ट्रेलियादलयोः मध्ये विंशति- विंशतिः क्रिकेट श्रृंखलायाः चतुर्थी स्पर्धा अद्य
- रायपुरस्य शहीद- वीर- नारायणसिंह- अन्ताराष्ट्रीय-क्रीडांगणे सायं सप्तवादने भविष्यति प्रारम्भः।

स्पार्टन ब्वायज दलेन देवभूमि- अर्कीदलं 70 धावनांकैः

पराजित्य तृतीये चक्रे प्रवेशः कृतः, हेमन्तः चयनितः स्पर्धापुरुषः

हिमसंस्कृतवार्ताः- कामेश्वर शर्मा सोलन जनपदस्य अर्की स्थिते अर्जुन क्रीडाक्षेत्रम् इति क्रीडांगणे पूर्वविधायकः स्वर्गीयः श्री धर्मपालस्मारक-क्रिकेट- प्रतियोगितायाः द्वितीये चक्रे गतदिवसे स्पार्टन-ब्वायजदलेन देवभूमि- अर्की एतत् दलं 70 धावनांकैः पराजितं, द्वितीय चक्रे च प्रवेशः कृतः। टॉसमिति विजित्य स्पार्टन- ब्वायजदलेन फलकक्रीडा चयनिता। चमन ठाकुरः 15, चमन शर्मा 9 कन्दुकेषु 4 षट्काणां साहाय्येन 27 नरेशः अविजित 36* हेमन्त अविजित 21* इत्येतेषां साहाय्येन स्पार्टन- ब्वायजदलेन 12 कन्दुकेषु 127 धावनांकाः अर्जिताः। देवभूमि अर्की पक्षतः देवेन्द्रः संजुः 2- 2, भानुः च 1 स्तोभं गृहीतवन्तः। लक्ष्यप्राप्तिक्रमे देवभूमि अर्की

दलस्य प्रारम्भः सुदृढः नाभवत्। 12 कन्दुकेषु एतेन मात्र 57 धावनांकाः एव अर्जिताः। स्पार्टनब्वायज पक्षतः जतिनः 2 मुकेशः, बबलुः, हेमन्तः, दीपू च 1-1 स्तोभं गृहीतवन्तः। स्वकीयोत्तम प्रदर्शनाय हेमन्तः स्पर्धापुरुषः चयनितः। तृतीयचक्रस्य स्पर्धा अद्य भविष्यति।

गृहोपचाराः

sudha_sathaye@yahoo.com

हिमसंस्कृतवार्ताः

शरीरे वर्धितस्य ज्वरस्य चिकित्सा कृत्वा एतेषां शत प्रतिशत-लाभप्रदानां गृहोपचाराणां प्रयोगं कुर्वन्तु। शरीरे ज्वरः वर्धितः चेत् लक्षणं परीक्षितुं वैद्यस्य समीपं गन्तुम् आवश्यकता नास्ति। रक्तपरीक्षायाः आवश्यकता नास्ति। शरीरे परिवर्तनम् अस्मान् वदति यत् अस्माकं शरीरे ज्वरः वर्धितः अस्ति। एतानि लक्षणानि दृश्यन्ते यदि शरीरे उष्णता वर्धते। प्रथमं पश्यामः यदा शरीरस्य ज्वरः वर्धते तदा किं भवति? अतः यदा अस्माकं रक्ते ज्वरः वर्धते तदा अस्माकं शरीरे अपि ज्वरः वर्धयितुम् आरभते। नखैः परिचयः शरीरे उष्णता वर्धते। अस्य प्रथमं लक्षणं यदा भवतः नखानाम् आधारे त्वक् कृष्णा भवितुम् आरभते तदा भवतः शरीरम् अतितप्तं भवति इति अवगच्छन्तु। येषां शरीरस्य त्वचा, नखमूले त्वक् च समाना भवति, तेषां अग्रे गत्वा किमपि समस्या न भवति। यदि भवान् वैद्यस्य समीपं गच्छति तर्हि प्रथमं वैद्यः भवतः नखान् पश्यति।

मुखस्य व्रणः भवति

मुखव्रणः मुखशोथ इत्यर्थः। अनेके जनाः अस्याः समस्यायाः पीडिताः भवन्ति। यदा अस्माकं शरीरं तापयति तदा मुखे व्रणाः भवन्ति, ते च स्फुटन्ति। यस्मात् कारणात् वयं किमपि खादने कष्टं अनुभवामः। एतं भवति यदा शरीरे वर्धितः ज्वरः मुखं क्षिप्तः भवति। अतः एतत् भवतः शरीरस्य अतितापस्य लक्षणम् अस्ति। भोजनं भुक्त्वा तत्क्षणमेव क्षुधार्तः ...

यदि भोजनानन्तरं सद्यः पुनः पुनः क्षुधा भवति तर्हि भवतः शरीरे तापः वर्धितः इति अवगच्छन्तु। जठरे वह्निदाहः नित्यं क्षुधां जनयति। रक्ते उष्णता वर्धते इत्यर्थः। यदा भवन्तः खादन्ति तदा भवन्तः शरीरं उष्णं भवति इव अनुभवन्ति।

उपस्थस्थाने शोथः

शरीरे यदि उष्णता वर्धते तर्हि नवद्वारेण वा द्वारेण वा बहिः क्षिप्यते। फुफ्फुसेषु वेदना च भवति।

नासिका रक्तस्रावः

यदा शरीरे तापः वर्धते तदा नासिकातः अकारणं रक्तम् आगन्तुं आरभते। कदाचित् ग्रीष्मकाले बहिः गच्छन् एतादृशाः समस्याः भवन्ति। यतः तदा वायुमण्डले उष्णता अस्माकं शरीरे प्रभावं कुर्वन् अस्ति। केचन जनाः प्रचुरं स्वेदं कुर्वन्ति।

केशाः पतितुं आरभन्ते

एकः समस्या सर्वेभ्यः बाधते केशक्षयः। यदि अस्माकं शरीरे ज्वरः वर्धते तर्हि केशाः बहु क्षीणाः भवन्ति। यतः रक्ते तापः वर्धते। एतादृशम् उष्णं रक्तं केशमूलं गच्छति केशमूलं च शुष्कं भवति। केशमूलानि लघुतराणि भवन्ति। येन केशक्षयः भवति। एतत् आयुर्वेदस्य चरकसंहिताग्रन्थे पठितुं शक्नुमः। एताः समस्याः ज्वरवृद्ध्या उत्पद्यन्ते। एतेषां सर्वेषां समस्यानां मूलं यत् एतत् वर्धितं ज्वरं कथं न्यूनीकर्तुं शक्यते? अस्य उपायाः आयुर्वेदे अपि उक्ताः सन्ति।

शरीरे वर्धितं तापं न्यूनीकर्तुम् उपायाः

शरीरे ज्वरः वर्धितः, रक्ते तापः वर्धितः इति यावत्। रक्ते एतस्य तापस्य न्यूनीकरणाय अस्माभिः सम्यक् आहारः ग्रहीतव्यः। अथवा भवता केचन गृहोपचाराः कर्तव्याः। यस्य कारणात् रक्ते तापः

न्यूनीभवति, रक्तस्य तापमानं सामान्यं भविष्यति। उष्णशीतरक्तयोः शरीरस्य वा तापयोः सन्तुलनं भवेत्।

घृतम्

उपर्युक्तज्वरविकाराः यदा भवन्तः अनुभवन्ति तदा घृतं सर्वोत्तमम् उपायं भवति। घृतं गृहे सुलभतया उपलभ्यते। खादने तण्डुलेन सह रोटिकया सह वा घृतं गृह्यताम्। घृतं खादन् च किञ्चित् उष्णजलं पातुं आवश्यकम्। येन घृतं पच्य शरीरे प्रयोज्यते, शरीरे तापः न्यूनीभवेत्।

मधुजलम्

यदि तापः भवन्तं बाधते तर्हि मधुरस्य उपायं प्रयतस्व। मधुजलं पिबन्तु। एकस्मिन् लीटर साधारणे जले द्वौ चमसौ मधुं स्थापयित्वा सम्यक् मिश्रयन्तु। मधु समरूपं भवेत्। एतत् मधुजलं शनैः शनैः दिवसं यावत् पिबन्तु येन शरीरे तापः न्यूनीकरिष्यते।

तत्सह स्मर्यतां यत् भवतः शरीरं स्वयमेव एतत् वर्धितं ज्वरं न्यूनीकर्तुं प्रयतते। एतेषु प्रथमप्रकारेण शरीरं मूत्रेण एतत् तापं निष्कासयति। द्वितीयं च स्वेदद्वारा तापः निष्कासितः भवति। तदा तादृशं मूत्रमपि दाहं प्रारभते। तस्मिन् सति भवन्तः अवगच्छन्ति यत् रक्ते तापः वर्धितः अस्ति। शरीरं मूत्रद्वारा तापं निरन्तरं निष्कासयति। परन्तु तत्सहितं भवता आहारस्य अनुसरणं कर्तव्यम्।

तण्डुलजलम्

धनिया एकं चमसं गृहीत्वा जलं एकत्र क्वाथयेत्। एतत् धनियाजलं च शनैः शनैः पिबन्तु। एतेन मूत्रकाले तापः दूरीकृतः भविष्यति, भवतः सुस्थः भविष्यति। अनेके जनाः एतत् उपायं कुर्वन्ति।

शतावरी

अन्यः रामबाणः शतावरी यदि शरीरे प्रहारः वर्धितः अस्ति। शतावरी स्त्रीणां औषधं कथ्यते। शतावरीयाः अन्ये बहवः लाभाः सन्ति। शतावरी शीतलं स्निग्धं च भवति। शतावरी कठिनं पच्यते। प्रातःकाले क्षुधार्ते शतावरी खादितुं शक्यते। आन्तरिकप्रहारं न्यूनीकरोति। अर्धचमसं शतावरी क्षीरेण वा जलेन वा पिबतु। तापं न्यूनीकरोति। यत् भवन्तः उष्णतायाः पीडिताः न भवन्ति।